

FÖLDI BENCE

„A LÁZADÁSOK REMÉNYRE ÉPÜLNEK”
ELLENÁLLÁSI MOZGALMAK A *CSILLAGOK HÁBORÚJÁBAN**

Örvendetes, hogy a közelmúltban egyre több helyen elemzik a különféle tudományos-fantasztikus műveket politikatudományi igénnyel. Az ilyen alkotások efféle vizsgálatával ugyanis sokkal könnyebben rá lehet mutatni olyan társadalmi, politikai és gazdasági folyamatokra, amelyek megértése nehézkesebb lenne aktuálpolitikai példák illusztrálásával. Ezt érdemes kiemelni akkor is, ha valaki felveti, hogy irodalmi vagy filmművészeti alkotások rendszereit fölösleges elemezni, hiszen azok csak a képzelet szüleményei. Tudományos-fantasztikus művek esetén nagyobb a pártatlanság esélye, hiszen egyikünk rokonságát sem irtotta ki a Galaktikus Birodalom, semelyikünkre sem voltak hatással a romulánok. Ám a sci-fik politológiáját csupán akkor érdemes művelni, ha nem a jelenkor történéseire reflektálunk általuk, hanem önmagukban elemezzük, és komolyan vesszük az adott esetben egész komplex világgal rendelkező alkotásokat. A módszer hazánkban is elterjedőben van, jelen tanulmány is arra tesz kísérletet, hogy a legnépszerűbb sci-fi (fantasy? űropera?), a *Csillagok háborúja* ellenállási mozgalmait vizsgálja meg.

Ellenállási mozgalmak

Mindekelőtt érdemes magukról az ellenállási mozgalmakról szót ejteni. Az efféle szerveződések általában a fennálló hatalommal vagy annak némely közpolitikai tetteivel szemben jönnek létre, főleg ha az adott rezsim keményen elnyomja a lakosságot. Ezáltal a téma számunkra, egykori keleti blokki állampolgárok számára nem ismeretlen. Lengyelországban született az alábbi vers:

mindig
annyira féltél tőlük,
annyira kicsi voltál
mellettük, ahogy fölötted
álltak a lépcsőn, a szószéken, a tribünön,
pedig csak egy pillanatig
nem félni, vagy csak
kicsit kevésbé félni,
hogy rájössz, hogy pont ők,
ők félnek a legjobban

(Stanisław Baranczak: *Azok az erős férfiak*, Keresztes Gáspár fordítása)

* A *Zsiványok, lázadás, Birodalom* című konferencián, 2016. december 13-án (https://youtu.be/kxlrPG_Kww) elhangzott előadás szerkesztett változata.

De eszünkbe juthat Václav Havel is, aki kiötölte a hatalom nélküliek hatalmának fogalmát. „A világon több millióan élnek abban a hiedelemben, hogy körülöttünk soha semmi nem fog megváltozni” – vélte, de szerinte a változásokhoz a hétköznapi emberekre is szükség van.¹

Az ellenállási mozgalmak hisznek a dolgok megváltoztathatóságban. Adam Roberts az általa szerkesztett könyv előszavában azt írja, hogy az ellenállási mozgalmakat nem lehet teljesen külön kezelni a társadalom és politika többi faktorától, hiszen ezektől is függ, mennyire lesz eredményes az adott mozgalom.² Ebből ered az is, hogy egy ellenállási mozgalom nem feltétlenül sikeres, sőt adott esetben még nagyobb elnyomáshoz vezethet. Hogy melyek a siker előfeltételei vagy összetevői, minden esetben eltérnek – állítja az oxfordi tudós, aki kiemeli azt is, hogy az ellenállási mozgalmak alapvetően úgy hiszik, politikai akciójuk során erőszakmentesen kell elérni a kitűzött célokat. Ezek az úgynevezett civil ellenállási mozgalmak.³

A szintén e témában kutató Kurt Shock arra hívja fel a figyelmet, hogy nem egyének küzdenek a közös célért, hanem kollektív civil csoportok, amelyek szerinte semmiképpen sem agresszívek.⁴ Brian Martint idézve úgy véli, hogy a civil ellenállások alapvetően sikeresebbek, mint a szokványos politikai akciók vagy az erőszakos ellenállási mozgalmak. Shock szerint az utóbbiak relatív sikertelensége mögött az áll, hogy az erőszak taszítja a potenciális résztvevőket, s a potenciális szövetségesekben is szítja az ellenszenv érzését.⁵ Hozzáteszi: az erőszakos mozgalmak könnyebben polarizálódnak a gyűlölet, a bosszúvágy, az intolerancia és a nem velük tartó csoportok dehumanizációja miatt, így ezen csoportokat inkább lehet terroristáknak, mint civil ellenállóknak nevezni. Természetesen kérdéses, hogy melyik változat jobb. A civil ellenállás hívei szerint persze az előbbi, de autonómiatörekvések idején például hajlamosak az ellenállók erőszakhoz folyamodni és ezekkel akár sikert is elérni, gondoljunk csak az északír IRA-ra vagy a baszk ETA-ra. Igaz, a sikerek ebben az esetben sem jönnek automatikusan, elég, ha a palesztinokra utalunk. Fontos információ még, hogy az ellenállási mozgalmak mögött többnyire valamilyen érdekkörök állnak, amelyek igyekeznek saját politikai hasznuk kovácsolására felhasználni a civilek között felbugyogó elégedetlenséget.

A fentiekből kiindulva a *Csillagok háborúja* ellenállási mozgalmainak vizsgálatakor öt különböző faktorra figyeltem: 1) a hatalommal szembeni fellépés és 2) a hit kérdése; az, hogy 3) erőszakosan vagy attól mentesen kívánják elérni a céljukat; hogy 4) milyen erők állnak mögöttük és végül, hogy 5) mennyire sikeresek.

Szeparatista Mozgalom

A *Csillagok háborúja*-filmek történetében kronologikus rendben haladva az első ellenállási mozgalom a szeparatistáké. A szerveződést olyan rendszerek hívták életre, amelyek elége-

¹ Lásd Steve CRAWSHAW – John JACKSON: *Civil bátorság. A hatalom nélküliek hatalma*, HVG, Budapest, 2011.

² *Civil Resistance & Power Politics. The Experience of Non-violent Action from Gandhi to Present*, szerk. Adam Roberts – Timothy Garton Ash, Oxford University Press, Oxford, 2012, 1.

³ *Uo.*, 2.

⁴ Kurt SHOCK: *Civil Resistance Today*, Polity Press, Cambridge, 2015, 2–3.

⁵ *Uo.*, 108.

detlenek voltak az ezer éve fennálló Köztársasággal, annak hatékonyságával, gazdasági teljesítményével. Az aktuális berendezkedés a szeparatisták szerint igazságtalan, hiszen növekszik benne az egyenlőtlenség. A Galaktikus Szenátust korruptnak és inkompetensnek tartják, míg Sheev Palpatine főkancellárról úgy gondolják, hogy gyenge kezű politikus, aki alkalmatlan a posztjára. És hogy miben hittek? Abban, hogy a galaxis jobban is kormányozható. A mozgalom vezetője, Dooku gróf erős vezetőt látott volna szívesen a hatalomban, aki elképzelései szerint autoriter rendszert vezetett volna.

A szeparatisták céljaikat eleinte erőszakmentesen kívánták elérni, megalapították a Független Rendszerek Szövetségét is, amely igyekezett elcsaklizni bolygórendszereket a Köztársaság kötelékéből. Ám a felek szembenállása végül egy véres polgárháborúba, a Klónháborúba torkollott. Eme konfliktust nem más szította, mint a két fél vezetője: Sheev Palpatine főkancellár, alias Darth Sidious Sith nagymester. Ő volt az, aki felhasználta nagyratörő álmai eléréséhez az elégedetlen bolygórendszereket, azok forrásait. A szeparatisták olyan komoly fenyegetést jelentettek a Köztársaságra, hogy utóbbi különleges jogköröket szavazott meg Palpatine-nak az elrendelt rendkívüli állapotok idejére.

A siker a szeparatisták tekintetében meglehetősen felemás. Már a Klónháborút megelőzően sem álltak távol attól, hogy megdöntsék a Köztársaságot, a *Tarkin* című regényből kiderül, hogy a későbbi nagymoff még Eriadu kormányzójaként nem kívánt csatlakozni a Független Rendszerek Szövetségéhez. Pedig ha ez összejött volna, a szeparatisták körbezárták volna a Köztársaság szívének számító Magvilágokat, amelyeket képesek lettek volna megbénítani. Ám ez nyilván a „mi lett volna, ha” okoskodás, így vegyük a végső sikert. Ez is attól függ, milyen szemszögből nézzük. A mozgalom és a mögötte álló Palpatine is elérte a célját, a Köztársaság bukását. Ám a szeparatisták mégsem jártak jól ezzel, hiszen a Galaktikus Birodalom a megalakulását követően nem teljesítette Sidious ígéreteit. A gazdasági előnyök és jólét helyett a szeparatisták jussa üldöztetés, bojkott és gazdasági ellehetetlenítés lett, ezzel viszont a Birodalom elültette egy következő ellenállási mozgalom magvait.

Lázadók Szövetsége

Mindannyian tudjuk a *Csillagok háborúja*-filmekből, milyen elnyomó rendszert működtetett a Galaktikus Birodalom. Palpatine és beosztottjai öt évvel a hatalomátvételt követően rájöttek arra, hogy vannak, akik másként gondolkodnak, mint ők. A *Tarkin* című regényből kiderül, hogy az egyik első ilyen ellenálló csoportot egy, a magyarok számára ismerős családnevű férfi, Berch Teller vezette. Ő társai felrázására beszélt arról, milyen is volt valójában a Birodalom. Szerinte Palpatine császárnak beteges volt a jövőképe, amelyben szolgaság, elnyomás, félelem és katonai erő alkalmazása sejlett fel. Az új világban a Birodalom dönthette el, ki élhet és ki nem. „A Császár addig fogja gyilkolni a galaxis lakóit, amíg csak azok maradnak életben, akik uralkodhat és akik nem képesek az önálló gondolkodásra” – mondja a többi lázadónak Berch Teller. Az eleinte különálló sejtekként működő lázadók később szövetségre léptek a közös cél érdekében: halálosztó gépezet lelassítását, később pedig a Birodalom elnyomó rendszerének megdöntését tűzték ki maguk elé.

„Van remény! Az éltet minden felkelést!” – mondja Jyn Erso, a 2016-os *Zsivány Egyes* című filmben, s valóban ez a Lázadók Szövetségének alapvetése. Számptalan, hivatalos kánonba tartozó rajzfilmepizódokban, regényben és filmek dialógusaiban elhangzik a szó, amely a Birodalmat is megmozgatta. „Sidious gondoskodni akart arról, hogy az Erő ne vághasson vissza, és a remény fénye soha többé ne gyúlhasson fel” – áll a *Tarkin*ban. A lázadók tényleg remélték – hittek benne –, hogy elérhető a változás. Azonban ennek elérésének módjában nem alakult ki teljes konszenzus, ezt jelzi, hogy a *Zsivány Egyes*ben megismert Saw Gerrera-val megszakítja a kapcsolatot a Lázadók Szövetsége, mert módszereit túl radikálisnak gondolják.

A mozgalom alapvetően békés eszközökkel próbálkozott, ám amikor azt látta, hogy a Wilhuff Tarkin vezette birodalmi erők kemény megtorlásban részesítik a másként gondolkodókat,⁶ fegyverekhez nyúltak. A lázadás első éveiben kezdett kialakulni az a módszer, amelyet gerilla-hadviselésként írt le a *Birodalmi kézikönyv* című kötet. „Különleges alakulataik mesterei ennek a taktikának [...]. Tagjainak lételeme a szabotázs és a gondolkodás nélküli pusztítás”, emellett az emberrablás, a bolygó méretű lázadások szítása és a terrorizmus – áll a könyvben. S valóban, a lázadók bizonyos szempontból tényleg hasonlítanak egy terroristaszervezetre: a hatalom ellen szervezkednek, kis sejtekben működnek és módszereik is hasonlóak.⁷ A párhuzamra más is felfigyelt. *Az ébredő Erő* 2015-ös premierjére írtak egy cikket, amely több változatban is elterjedt az interneten. *A Luke Skywalker radikalizációja – egy Jedi útja a dzsihádig* című cikk⁸ lényege, hogy bemutatja, milyen hasonlóságok mutatkoznak az Iszlám Állam terroristái és a klasszikus trilógia egyik főszereplője között. Luke is fiatal, nincs családja, nehezen alakít ki kapcsolatokat a külvilággal, és gyökértelensége miatt imponál neki, hogy egy neki identitást adó csapat tagja legyen – állítja a félig viccelődő írás.

Bár nem az Iszlám Állam kalifátusa vagy dzsihadisták állnak a Lázadók Szövetsége mögött, a háttér ebben az esetben is érdekes és kacifántos. A lázadók alapvetően két társaságból állnak: a már említett szeparatistákból, akiket üldözött a Birodalom; valamint a bukott Köztársaság egykori híveiből. Ők adják a Szövetség politikai vezetésének derekát, amely – a Köztársasághoz hasonlóan – túlságosan demokratikusra lett szabva. Ez jól látszott a *Zsivány Egyes*ből, ahol a Halálcsillag terveinek megszerzéséért azért nem indítanak hivatalos, összlázadási akciót, mert ebbe nem egyezett bele minden érintett. A két társasághoz egy idő után a Jedik is csatlakoznak, Obi-Wan Kenobi, majd Luke Skywalker és Yoda is azon munkálkodik, hogy megdöntsék Darth Sidious uralmát.

Ez végül sikerül is, igaz, többedik próbálkozásra, hiszen az első Halálcsillag elpusztítása után a Birodalom még talpra tudott állni, vissza tudott vágni. A második Halálcsillag, valamint a Császár likvidálása azonban a Birodalomnak is sok volt, és ugyan hosszú ideig harcoltak a széthullott csapataik, az Új Köztársaság képes volt átvenni az uralmat. Bár nem lett túl sikeres konstrukció.

⁶ Mint például az úgynevezett ghormani mészárlás, amely a *Zsivány Egyes*ben látott scarifi csatát megelőzően zajlott. Itt Tarkinék békés, birodalomellenes tüntetőket öltek meg, ennek híre eljutott a Lázadók Szövetségéhez és a galaxis más pontjaira is. Lásd http://starwars.wikia.com/wiki/Ghorman_Massacre/Canon.

⁷ Erre a készítő is rájátszottak, hiszen a *Zsivány Egyes* egyik, Jedhavárosban játszódó, rajtaütéses jelenete olyan, mintha egy közel-keleti városban süjtöttak volna le a terroristák.

⁸ *Comfortably Smug: The Radicalization of Luke Skywalker. A Jedi's Path to Jihad*, Decider 2015. december 11., <http://decider.com/2015/12/11/the-radicalization-of-luke-skywalker-a-jedis-path-to-jihad/>.

Első Rend

Az Új Köztársaság konstrukciójának sikertelenségét jelzi, hogy létrejött ellene és zavartalanul fejlődhetett mellette az Első Rend ellenállási mozgalom. Az Új Köztársaság vezetői tudták, hogy a második Halálcsillag felrobbantásával még nem tűnt el a Birodalom, Ackbar admirális is ír erről az *Utóhatás* című regény elején.⁹ Mégis, a többség lenézi az egykori birodalmiakat. Wedge Antilles ugyanezen regényben ezt állítja: ideje megtanulni, a birodalmiak is emberek, legalábbis egy részük. Sokakat erőszakkal soroztak be, sokan dezertáltak – utóbbi jelenségről is szól az *Elveszett csillagok*.¹⁰

Nem csoda hát, hogy az Első Rend nevű formáció az Új Köztársaság ellen jött létre. Az *ébredő Erőben* vezetőik – Snoke, Kylo Ren és Hux tábornok – beszélgetéseiből kiderül, mit gondolnak az új hatalomról. A lázadók szerintük anarchiába taszították a galaxist, olyan korrump, törvénytelen a rezsím, amely gyenge, elszegényedett és nem segíti a polgárait. Azaz nemcsak a szeparatisták, hanem az elsőrendesek is gazdasági okokra hivatkozva lépnek fel az aktuális hatalommal szemben.

Az Első Rend a Galaktikus Birodalom maradványain jött létre, tagjait az a hit vezérli, hogy az előző berendezkedés örökösiként képesek lehetnek visszaállítani a Császár által elért eredményeket. A revizionista elsőrendesek úgy gondolják, képesek ismét elhozni a jólétet a galaxisba, amelynek ismét törvényt adnak és kigyomlálják onnan a zűrzavart. Ezért indítják el támadásaikat az Új Köztársaság, majd az Ellenállás nevű csoport ellen. Utóbbi azok az új köztársasági vezetők hozták létre Leia Organa tábornok vezetésével, akik az Első Rendet megjelenését komoly fenyegetésként értékelték, mindenesetre elnevezésük abból a szempontból vicces, hogy valójában a kurrens hatalom oldalán álltak.

A mozgalom alapvetése az erőszak alkalmazása, a Birodalom örökösiként nem is járhatnának el másképp, és a kezdetektől polgárháborúban álltak a formálódó Új Köztársaság erőivel. Az erőszakhoz való viszonyukat jól jelzi, hogy megépítették a Starkiller bázist, amely az előző Halálcsillagoknál is nagyobb, s komolyabb tüzerővel rendelkezik. Igaz, arról nem esett szó az eddig megjelent filmekben és könyvekben, hogy honnan tett szert a galaxis külső peremére kiszorult Első Rend azon forrásokra, amelyek szükségesek egy gigantikus úrbázis megépítéséhez.

Egyelőre a mozgalom mögötti erőkről sem tudni túl sokat, csak annyit, hogy nem Sithekről van szó, de valamilyen módon kapcsolódnak az Erő sötét oldalához. Látjuk, hogy valószínűleg Snoke mozgatja a szálakat, alá pedig a Ren lovagjai tartoznak. Róluk egyelőre csak sejteni lehet, hogy Luke Skywalker egykori tanítványairól van szó, köztük Han Solo és Leia Organa fiával, Ben Solóval, aki Kylo Renként lett a Ren lovagjainak egyike. Minden bizonnyal a nyolcadik epizódból, amely 2017 decemberében érkezik a mozikba, többet megtudhatunk majd az Első Rend háttéréről is.

A mozgalom az Új Köztársaság gyenge mivolta miatt eleinte sikeres, hiszen képes volt megerősödni és felépíteni egy gigantikus úrbázist. Sikerei folytatódtak, amikor a Starkiller

⁹ Chuck WENDIG: *Utóhatás*, Szukits, Szeged, 2016.

¹⁰ Claudia GRAY: *Elveszett csillagok*, Szukits, Szeged, 2015.

bázissal felszámolták az Új Köztársaság aktuális központját, a Hosnian Prime rendszert. Azonban második csapásmérésük már nem lehetett sikeres, mert egy dezertőr (Finn) segítségével az Ellenállás képes volt a Starkiller bázis megsemmisítésére. Azonban jó eséllyel a mozgalmat nem számolták fel Leiáék, hiszen Snoke nem tartózkodott a Starkilleren, miként Kylo Ren is túlélte a bázis megsemmisülését.

Összegzés

A fent felsorolt ellenállási mozgalmak között akadnak közös pontok. Mindegyiknek megvan a maga spirituális alapjai. Mint a *Csillagok háborújában* minden, úgy ezen mozgalmak is kötődnek valamilyen módon az Erőhöz. Leginkább úgy, hogy a háttérben lévő személyek mind erőhasználók: a Sithek, a Jedik vagy a Ren lovagjai mind képesek befolyásolni a körülöttük lévő világot az Erő segítségével.

További érdekesség, hogy mindegyik mozgalom Palpatine köpönyegéből bújt elő. A nagy formátumú politikus és Sith nagymester hívta életre a Szeparatista Mozgalmat, a Lázadók Szövetsége a Császár uralma ellen jött létre, míg az Első Rend Palpatine politikájának örököseként tekint önmagára. Fontos kiemelni továbbá, hogy mindegyik szervezet előbb vagy utóbb erőszakot alkalmaz a *Csillagok háborúja* világában – nem véletlen, hogy ez lett az alkotás címe.

Miként a sikeresség, úgy az is viszonyítás kérdése, hogy a *Csillagok háborújában* ki a jó: az, aki a regnáló hatalom oldalán áll, vagy az, aki valamelyik ellenállás mozgalom szekerét tolja. Ezt jól szemlélteti egy, az *Utóhatás* című regényben szereplő családi perpatvar. A Birodalom bukása után játszódó könyvben két testvér vitatkozik, egyikük terroristának nevezi a lázadónak segítő fivéréét. Utóbbi szerint ő csak egy egykori ellenálló, aki az addigra már törvényes hatalom mellett áll. Végül apjuk közbeszól, és elmagyarázza: rövid idő alatt változhat, ki gonosz és ki szabadságharcos. Aki egyik nap még ellenálló, másnap már hatalmon állók mellett találhatja magát. És fordítva: aki egyik nap még bírja a hatalmat, másnap már könnyen üldözötté válhat.